

Koncepce rozvoje Ústavu pro studium totalitních režimů

Jméno a příjmení: Ladislav Kudrna

Praha 15. ledna 2026

Obsah

Úvod	1
Zákonné ukotvení	1
Spolupráce s Radou Ústavu	2
Organizační struktura	2
Klíčové cíle a odborné priority výzkumu	3
Přiblížení poznatků veřejnosti a zvýšení dopadu činnosti mimo akademickou sféru	6
Rozvoj spolupráce s Vědeckou radou.....	7
Odolnost vůči historickému relativismu, zpochybňování holocaustu a zločinného komunistického režimu.....	7
Mezinárodní a domácí spolupráce	8
Strategie komunikace	10
Odbor ekonomiky a provozu	11
Oddělení informatiky a digitalizace	12
Archiv bezpečnostních složek.....	13
Střednědobý koncept a vize digitalizace ABS	14
Závěr	15

Úvod

Předložená koncepce rozvoje byla zpracována na základě podmínek výběrového řízení na pozici ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů (dále jen „Ústav“) stanovených Radou Ústavu ze dne 24. listopadu 2025. Kromě povinného obsahu koncepce a příloh, obsahuje body, kapitoly a přílohy nad rámec zadání.

Zákonné ukotvení

Kapitola 355 – Ústav pro studium totalitních režimů se skládá ze dvou samostatných organizačních složek státu: z Ústavu a Archivu bezpečnostních složek (dále jen „ABS“). Činnost obou organizačních složek se řídí zákonem č. 181/2007 Sb. ABS dále zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. Zákon explicitně stanovuje rozsah a obsah činnosti Ústavu.

V minulém a předminulém roce získal Ústav nové zákonné povinnosti, které svědčí o jeho mimořádné důležitosti při vyrovnávání se s naší komunistickou minulostí. Jedná se o snižování důchodů bývalým komunistickým prominentům (zákon č. 455/2022 Sb., a na ni navazující novela z roku 2025), zákon č. 273/2025 Sb., o jednorázovém odškodnění osob nucených k vystěhování do ciziny v rámci akce Asanace a podobných akcí, zákon č. 274/2025 Sb., o jednorázovém odškodnění za ochranný dohled z politických důvodů.

Na základě novelizace zákona č. 262/2011 Sb., může ředitel Ústavu podávat návrhy na udělení ocenění účastníka odboje a odporu proti komunismu. Ke konci roku 2025 obdrželo ocenění pět osobností, včetně Marty Kubišové. V neposlední řadě se Ústav aktivně podílel na novelizaci trestního zákoníku (změna v § 403), který vstoupil v platnost 1. ledna 2026, a který staví propagaci a podporu komunismu na roveň nacismu.

Ústav zpracuje metodiku k postihu propagace a podpoře ideologií potlačující lidská práva a svobody jednotlivce. Ústav je z hlediska zákona specializovaná, společensky významná výzkumná, paměťová a vzdělávací instituce, disponující samostatnou kapitolou státního rozpočtu.

Spolupráce s Radou Ústavu

Dle zákona č. 181/2007 Sb., je nejvyšším orgánem Ústavu Rada. Spolupráce mezi Radou a ředitelem je zcela klíčová proto, aby instituce prospívala. Ředitel nesmí považovat Radu za svého konkurenta a zamlčovat jí informace, dokumenty (viz praxe předchozího vedení před květnem 2022), které Radě dle zákona náleží, tak, aby mohla řádně vykonávat svoji kontrolní činnost. Ze strany ředitele i Rady musí probíhat vzájemně otevřená komunikace, vedoucí k nalezení konsensu při řešení rozličných problémů, k nimž během běžného provozu zákonitě dochází. Současný otevřený přístup ze strany vedení i Rady vede k naplňování zákona a společenskému poslání Ústavu.

Organizační struktura

Po mém nástupu do funkce ředitele Ústavu, 1. 5. 2022, byla vytvořena nová organizační struktura, zajišťující naplňování litery zákona. Na prvním místě došlo k rozdělení kompetencí pro vědecko-výzkumné (první náměstek) a ekonomické záležitosti (ekonomický náměstek).

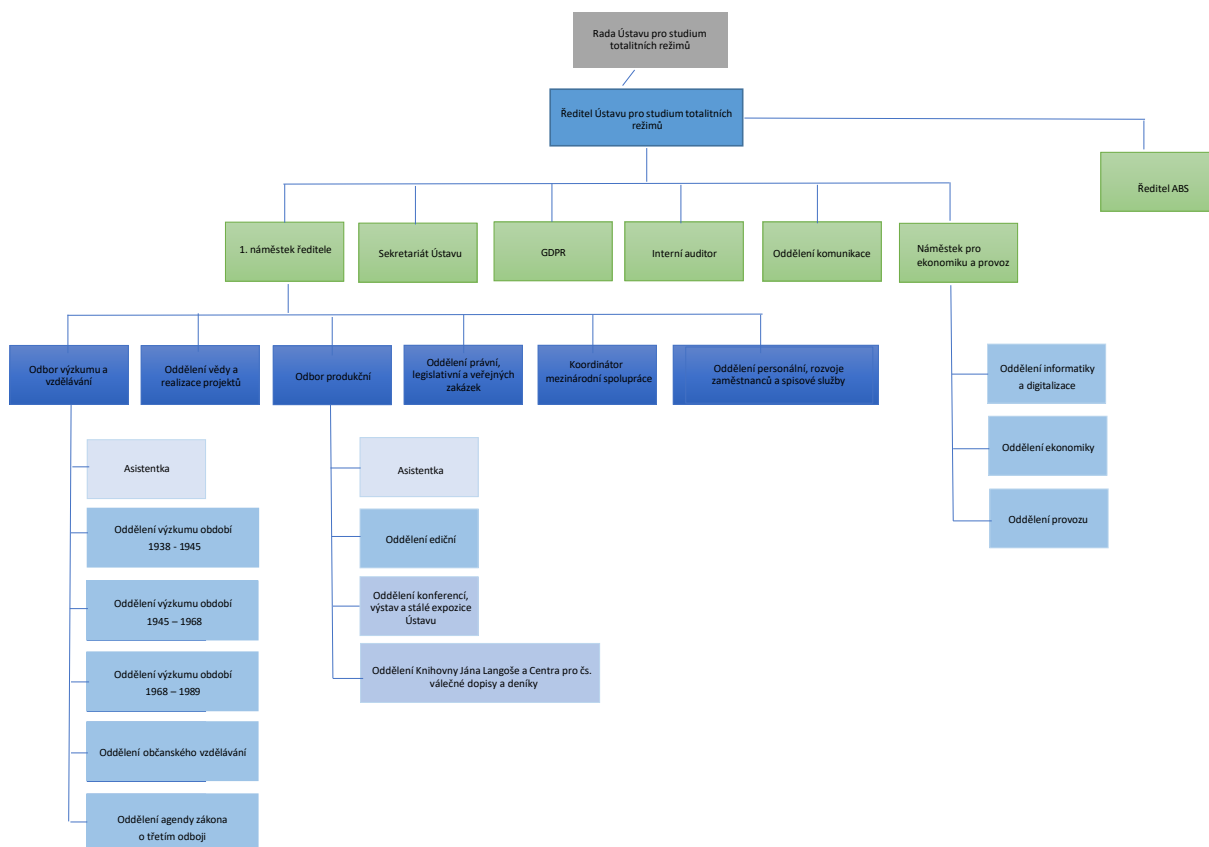
V rámci Odboru výzkumu a vzdělávání (OVV) byla vytvořena nová výzkumná oddělení, a to tak, aby bylo pokryto celé období, které má Ústav ze zákona zkoumat. Dále bylo obnoveno oddělení zkoumající dobu nesvobody 1938–1945, které bylo za předchozího vedení zrušeno. Dnes je oddělení „války“ personálně satureováno, čemuž odpovídají jeho excelentní výsledky. Oddělení, zpracovávající agendu 3. odboje, zefektivnilo svoji činnost.

Předchozí organizační struktura tvořila nelogický a nefunkční slepenec, kdy v jednom oddělení pracovali kolegyně a kolegové mapující nacistické koncentrační tábory, zatímco druzí zkoumali Chartu 77, apod. Jiná oddělení byla světem sama pro sebe, nekooperující s ostatními. Předchozí vedení nepovažovalo oddělení, respektive vedoucí jednotlivých oddělení, za základ instituce. Kvalita každého oddělení se odvíjí od schopnosti vedoucího pracovníka, který má jít příkladem a být bez nadsázky *primus inter pares*.

Stávající organizační struktura je logická a přehledná. Není důvod ji měnit. Každý zaměstnanec zná své kompetence, povinnosti, přímého nadřízeného. Funguje plná zastupitelnost a každý odbor má k dispozici vlastní asistentku/asistenta (dříve tomu tak nebylo, jelikož pro celý Ústav byl k dispozici tzv. vedoucí sekretariátů). Skončilo pyramidové, autoritativní řízení a byl

nastaven kooperativní, demokratický model řízení, včetně sociální inteligence vedoucích pracovníků. Každý zaměstnanec ví, podle jakých pravidel proběhlo zhodnocení výsledků jeho činnosti.

Stávající organizační struktura:

Klíčové cíle a odborné priority výzkumu

Mezi klíčové cíle náleží výzkum represe ze strany nacistického a komunistického režimu, včetně odporu vůči těmto dvěma totalitním režimům. Po mém nástupu skončila roztržičnost projektů, zkoumající jednotlivosti od jugoslávské komunity v 70. letech, přes muzeum dělnického hnutí v 21. století. V roce 2020 jich na Ústavu existovalo na 50, dnes jich je okolo 30, přičemž důraz je kladen na výstupy syntetizujícího rázu, naplňující zákonné poslání. Stanovil jsem jasné priority a 11 základních okruhů, jimiž se má Ústav zabývat:

- holocaust a pronásledování českého obyvatelstva za 2. světové války
- československý zahraniční a domácí odboj za 2. světové války
- represivní nacistický aparát v tzv. protektorátu Čechy a Morava
- Čechoslováci v gulagu

- pronásledování církví za nacismu a komunismu
- vězeňství
- dějiny KSČ
- bezpečnostní aparát (Státní bezpečnost, Veřejná bezpečnost, Vojenská kontrarozvědka, Pohraniční stráž)
- kolektivizace venkova
- normalizace
- protikomunistický odboj.

Na těchto základních okruzích se nic nezměnilo, ale diskuze, probíhající v rámci Rady i OVV, ukázaly potřebu připojit další, které by tvořily základní rámec výzkumu Ústavu nejen ve střednědobém – pětiletém – ale i v delším časovém období.

Konkrétně se jedná o:

- státem řízený antisemitismus a podpora mezinárodního terorismu, 1948–1989
- komunistickou propagandu a dezinformace ze strany StB (již se tak děje zejména na poli kulturním, mediálním, ze strany dr. P. Kopala, který na dané téma publikoval řadu kolektivních monografií a studií)
- potlačování kultury, a to nejenom z prostředí subkultury, 1948–1989
- fenomén totalitarismu
- fungování justice za komunismu, 1948–1989.

Cíle a priority Ústavu ve střednědobém výhledu:

- pokračovat ve vytváření moderních databází Čechoslováků popravených rozhodnutím nacistické justice
- dokončit syntézu/y tzv. protektorátu Čechy a Morava (první svého druhu v české historiografii)
- pokračovat v mapování činnosti represivního nacistického aparátu
- pokračovat v mapování osudů Čechoslováků v sovětských gulazích
- i nadále přinášet poznatky z domácího a zahraničního odboje proti nacistickému režimu
- dokončení syntéz dějin Státní bezpečnosti
- dokončení syntéz násilné kolektivizace českého venkova.
- pokračovat na syntéze pronásledování církví ze strany komunistického režimu
- dokončení syntézy o tajném pohřebišti v Ďáblicích

- pokračovat v biografických slovnících Ministerstva vnitra/Velitelství StB
- pokračovat na syntéze o činnosti a organizace čs. Vojenské rozvědné služby 1945–1990
- pokračovat na syntéze StB a Stasi, 1950–1989
- pokračovat na syntéze o protestech v letech 1948–1989
- pokračovat na syntéze ČSSR a vrcholoví sportovci, 1969–1989
- pokračovat na syntéze o kriminalitě mládeže v letech 1948–1989
- dokončení komparativní analýzy o roce 1968 v ČSSR a ve Spolkové republice Německo
- dokončení analýzy o Chartě 77
- nově se zaměřit na ekonomické (ne)fungování Československa v rámci východního bloku
- nově se zaměřit na státem řízený antisemitismus a podporu mezinárodního terorismu
- nově se zaměřit na to, jakým způsobem probíhala komunistická propaganda a dezinformace ze strany StB
- nově se zaměřit na potlačování kultury, a to nejenom z prostředí subkultury.
- uskutečnit pravidelné semináře/debaty na téma totalitarismu ve 20. století
- pořádat konference, semináře o justici za komunismu (včetně kolektivních monografií).

Mezi další priority náleží zabezpečit pokračování Komise pro masové hroby na hřbitově v Ďáblicích, která na konci roku 2025 přešla do gesce Ústavu. V praxi to znamená zajistit rozsáhlý archivní výzkum a provedení cílených exhumací. Jedná se o zásadní úkol, nápravu historické křivdy. Ústav dále musí naplňovat své nové zákonné agendy (snižování důchodů bývalým komunistickým prominentům, odškodnění za akci Asanace, ochranný dohled). Mezi nejbližší cíle spadá otevření Knihovny Jána Langoše a Centra pro válečné dopisy a deníky, které byly takřka deset let uzavřeny pro veřejnost. Stane se tak díky novému sídlu, paláci Archa. S jejím plným provozem se počítá v první polovině roku 2026. Studovna i badatelna budou prostornější, nežli tomu bylo v bývalém sídle v Siwiecově ulici. V letošním roce začnou práce na vytvoření stálé expozice v 2. patře, která bude reflektovat jak období nacismu, tak komunismu, a to za využití moderních technologií. Bude to jediná expozice svého druhu v České republice, zdarma přístupná veřejnosti.

Deficit spatřuji v tom, že Ústav málo cílí na výzkum v oblasti státem řízené ekonomiky v době studené války, která v porovnání s demokraciemi, byla v permanentní krizi. Zatím se tak dělo prostřednictvím externích spolupracovníků, vystupujících na našich konferencích a

publikujících ve sbornících Ústavu (například o sociálních mýtech za normalizace), a dále ve spolupráci s Fakultou managementu v Jindřichově Hradci (součást VŠE v Praze), ale pokud se chceme posunout dál, musí nastat systémová změna, spočívající ve stálém úvazku historika/historičky na danou problematiku. Dále se domnívám, že je zapotřebí vytvořit nové výstavy, které budou reflektovat aktuální poznatky v oblasti bádání. V tomto směru připravujeme, ve spolupráci s Muzeem Paměti XX. století, výstavu o hromadných hrobech v Ďáblicích.

Přiblížení poznatků veřejnosti a zvýšení dopadu činnosti mimo akademickou sféru

Ústav není čistě akademické pracoviště. Zákon č. 181/2007 Sb., klade velký důraz na popularizaci, edukaci a předávání výsledků výzkumu široké veřejnosti. Na konci každého projektu je hlavním výstupem především monografie. Pokud ale máme široké veřejnosti, na prvním místě mladé generaci, vysvětlit, jak fungovaly totalitní režimy, jak mohlo dojít k holocaustu, k masové nezákonnosti v 50. letech 20. století, co znamenala Bída duše za normalizace, jak došlo ke zničení životního prostředí (nejen) v severních Čechách atd., musíme zvolit i další cesty, než je pouze „papír“.

Jednou z cest jsou moderní technologické prostředky, které již dnes úspěšně využívá při výuce oddělení občanského vzdělávání (virtuální realita *Jeden den v sovětském gulagu*). Dalším osvědčeným prostředkem se stala regionalizace, kdy zaměstnanci Ústavu jezdí doslova po celé republice, aby přednášeli na místních základních, středních školách, gymnáziích, knihovnách apod. Jen za minulý rok to bylo 264 přednášek. Vzhledem k tomu, že rok 2025 měl 251 pracovních dnů, každý den zaměstnanci Ústavu uskutečnili jednu přednášku denně.

Stejně jako minulý rok, i další bude pokračovat prezentace díla *Popravení z politických důvodů*, a to na základě osvědčeného scénáře. V místě bydliště budou představeny konkrétní osudy jednotlivců a jejich nejbližších, zavražděných komunisty. Součástí hojně navštěvovaných prezentací, včetně škol, jsou i tiskové konference pro tisková média.

Dále jsem navrhl systémovou změnu, již by se prohloubil dopad činnosti mimo akademickou sféru. Jedná se o vytvoření podcastů a krátkých videí, které by mladé generaci představily obsah konkrétních publikací. V tomto ohledu – prezentace výsledků, vzdělávání a popularizace – může nastartovat významný rozvoj Memorandum s ČT, které bude podepsáno v březnu 2026.

Během roku 2026 dojde ke konkrétním výstupům na poli moderní edukační pomůcky pro základní školy a víceletá gymnázia, přičemž finální výstup bude k dispozici on-line i v papírové podobě.

Rozvoj spolupráce s Vědeckou radou

Vědecká rada je poradní orgán ředitele, jejíž úkoly zákon blíže nevymezuje. Vědecká rada má na akademické půdě jasně definované poslání, zatímco v případě Ústavu se její role od počátku (rok 2008) hledá. Oproti ostatním zahraničním institucím našeho typu, pouze my máme Vědeckou radu. Velký potenciál vidím v jejím zapojení do hodnocení vybraných projektů/výstupů a při přípravě edukačních pomůcek. Již dnes někteří členové Vědecké rady aktivně vystupují na konferencích, seminářích, pořádaných Ústavem, sami navrhuji jejich témata a rovněž byli členy expertních komisí (např. kauza Fremr). Je nutné mít na paměti, že funkce člena Vědecké rady je čestná a dotyční jsou na plný úvazek zaměstnaní v akademickém sektoru. O to více je třeba ocenit jejich činnost a zájem podílet se na vědeckém rozvoji Ústavu.

Odolnost vůči historickému relativismu, zpochybňování holocaustu a zločinného komunistického režimu

Pokud chceme, aby mladí lidé byli odolní vůči totalitním režimům, rezistentní vůči extrémům zprava i zleva, musí znát svoje dějiny. Musí vědět, že nacistická ani komunistická ideologie nevedou k osvobození člověka, ale k jeho zotročení. Ústav musí být na tomto poli neustále proaktivní, jak ve svých výstupech, tak při edukaci a pořádání akcí (seminářů, debat, mezinárodních konferencí), zacílených na události, které stále ovlivňují současnost.

Jestliže se hlásíme k myšlenkám parlamentní demokracie, k Ústavě a listině lidských práv, není možné žákům a studentům předkládat indiferentní dějiny, aby se „dozvěděli“, že nikdo neví, jak co bylo a každý má svoji pravdu. Revizionismus a bagatelizace zločinného komunistického režimu nemají na Ústavu místa. A jak ukazuje současný turbulentní svět, revizionismus není zdaleka omezen na období komunismu.

Nárůst antisemitismu má přímou spojitost s neznalostí našich moderních dějin. V tomto kontextu je důležité, že kolegové a kolegyně z oddělení „druhé světové války“, přináší nové informace o fungování jak nacistického bezpečnostního aparátu, tak nacistické justice, které

dokáží vhodnou formou zprostředkovat široké veřejnosti. Rovněž zaměstnanci z oddělení občanského vzdělávání se při práci se žáky a studenty zaměřují na problematiku holocaustu.

Ústav je součástí projektu Paměti národa, která zaznamenává svědectví přeživších Šoa. Ústav spolupracuje s Židovským muzeem, Památníkem Terezín či s Institutem Tereziánské iniciativy. Od minulého roku se Ústav stal členem prestižní Evropské sítě paměti a solidarity (The European Network Remembrance and Solidarity – ENRS). Ta každý rok pořádá edukační, přednáškové aktivity v oblasti poznání a rezistence vůči holocaustu, na kterých se budou naši zaměstnanci podílet. K Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu, ENRS zveřejňuje krátký animovaný film (loni to bylo *Memento*), přičemž Ústav byl letos požádán o jeho šíření do českých médií a odborných institucí. Novela Pavla Fischla, *Jen čtyři měsíce*, kterou jsme vydali společně s nakladatelstvím Argo, představuje unikátní svědectví fungování nacistické vražedné mašinerie. Kniha vzbudila mimořádnou pozornost.

Mezi zákonné poslání Ústavu nepatří zkoumat, jak moc spokojeni byli spokojení rekreanti Revolučního odbojového hnutí, natož adorovat výsledky kolektivizace či tzv. sociální jistoty za normalizace, ale ukázat mladé generaci, že podstatou nacistického i komunistického režimu bylo násilí a pronásledování všeho, co neměl pod kontrolou. Nacisté na základě zvrácené rasové teorie vraždili nevinné židovské obyvatelstvo, komunisté na základě zvráceného třídního boje vraždili skutečné i domnělé odpůrce režimu. Násilná kolektivizace byla největší genocida duše a půdy v historii českého národa. Pokud budu zvolen ředitelem, tak i nadále budeme široké veřejnosti předávat nezkreslený obraz nacismu a komunismu, ať již formou knižních výstupů, přednášek, virtuální reality, videí, konferencí, seminářů či výstav a mediálních prezentací.

Mezinárodní a domácí spolupráce

Po nástupu nového vedení byla mezinárodní i domácí spolupráce doslova restartována. Zásadní událostí se stalo členství v The European Network Remembrance and Solidarity (Evropská síť paměti a solidarity), kde Ústav od května 2025 zastupuje Českou republiku. Již předtím, v listopadu 2022, vstoupil Ústav opětovně do Platformy Evropské paměti a svědomí (The Platform of European Memory and Conscience), z níž za přechodného vedení vystoupil. Dále byl navázán kontakt s Radou Evropy, především v otázce historického vzdělávání.

Mezi naše klíčové partnery náleží polský Institut národní paměti (IPN), s nimiž jsme uspořádali společné konference a výstavy (2022, 2023, 2024, 2025), a to nejen v Praze, ale i ve Varšavě a v Krakově. Do konkrétní spolupráce s IPN, propojení databází dokumentů, jsme zapojili i ABS. Ústav dále spolupracuje s partnery a kolegy ze Slovenska, Maďarska, Německa, Rumunska, Albánie, Litvy, USA, Chorvatska, Izraele, Kosova, USA či Japonska a Tchajwanu.

Ústav se aktivně podílí na podpoře a záchraně ukrajinských archivů a spolupracuje s představiteli běloruské a ruské demokratické opozice. Ministr bez portfeje tchajwanské vlády Lin Ming-hsin se svými kolegy navštívili Ústav, aby navázali spolupráci na konkrétních projektech. Ústav se stal žádanou institucí pro stáže zahraničních studentů.

Za velký závazek považujeme získání prestižního ocenění: *Mezinárodní cena za spolupráci a demokratické hodnoty*, kterou Ústavu v roce 2025 udělil Evropský institut pro poznání holocaustu a totalitarismu.

Úspěšná spolupráce probíhá i s národními odbornými institucemi a sdruženími: s Knihovnou Václava Havla, Muzeem paměti XX. století, Muzeem Policie ČR, Post Bellum, Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích, Muzeem romské kultury, Památníkem ticha, Národním zemědělským muzeem, nadačním fondem Galerie Smečky, Národním archivem, 3Kinem, Památníkem Lidice a Ležáky, Památníkem Terezín, festivalem MENE TEKEL, sdružením Paměť, Sdružením bývalých politických vězňů, Konfederací politických vězňů, Klubem dr. Milady Horákové, Muzeem RAF v Brně, Asociací soukromého zemědělství a řadou dalších.

Ústav spolupracuje mimo jiné s následujícími akademickými institucemi: s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, Fakultou managementu v Jindřichově Hradci (součást VŠE), Západočeskou univerzitou v Plzni, Právnickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně, Filozofickou fakultou Univerzity v Hradci Králové, Evangelickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, CEVRO Univerzitou, Českým vysokým učením technickým v Praze, Filozofickou fakultou Univerzity J.E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Na výše uvedené navazuje spolupráce s domácími i zahraničními odborníky z filozofických a pedagogických fakult, středními školami, ministerstvy, kraji, obcemi, nestátními institucemi, sdruženími a osobnostmi kulturního a uměleckého světa.

Úspěšně se rozvíjí regionální spolupráce napříč republikou. Ústav se podílí na jedinečném projektu města Poděbrady, kde mapuje oběti nacismu. Značný potenciál nabízí spolupráce s Asociací soukromého zemědělství, kdy v roce 2026 započne cyklus přednášek a diskuzí o kolektivizaci, třetím odboji a proměně společnosti po roce 1948.

Strategie komunikace

Výstupy Ústavu zahrnují širokou škálu od publikací, konferencí, edukačních pomůcek až po celorepublikové výstavy. Proto bylo nezbytné koncipovat mediální a veřejnou komunikaci systémově. Cílem strategie je zabezpečit transparentní, odborně fundovanou a srozumitelnou komunikaci vůči veřejnosti, médiím a vzdělávacím institucím. Komunikační rámec je založen na principu tzv. komunikační architektury 3P – *Prezentace, Public Relations a Partnerství*. Zvolený přístup umožňuje koordinovanou prezentaci výsledků, systematickou práci s mediálním obrazem instituce a rozvoj dlouhodobé spolupráce s relevantními subjekty. Strategie vychází z principů důstojnosti, odbornosti, respektu k paměti obětí totalitních režimů a ochrany historické pravdy. Součástí strategie bude plánování komunikačních aktivit, průběžné vyhodnocování jejich dopadu a připravenost na krizové situace.

Komunikace Ústavu je nedílnou součástí instituce v oblasti paměťové politiky a občanského vzdělávání. Oddělení komunikace nastavilo strategii – pravidelnou komunikaci s médii, která přináší své ovoce. Za poslední dva roky se o Ústavu v médiích hovoří takřka výhradně v souvislosti s jeho výsledky. Každý týden jsou v médiích a na sociálních sítích prezentovány výstupy zaměstnanců či rozhovory s vedením. Součástí strategie bude i tvorba nového moderního webu.

Ve střednědobém výhledu (2026–2030) bude komunikace Ústav sledovat tři klíčové cíle:

- upevnit mediální obraz Ústavu jako respektované autority v oblasti moderních dějin a paměti totalitních režimů
- propojit minulost se současností, zejména v otázkách obrany demokracie, boje proti extremismu a mediální gramotnosti
- rozšířit dosah Ústavu mimo odbornou obec, především směrem k mladé generaci a vzdělávacímu sektoru.

Odbor ekonomiky a provozu

Ústav vznikl proto, aby veřejnosti přinášel a předával informace z období nacistické okupace a komunistického režimu. Historici a historičky by ale svoji práci nemohli vykonávat bez podpory zaměstnanců z ekonomického, právního, personálního, provozního, produkčního a publikačního oddělení. Všichni zaměstnanci dělají potřebnou práci a všichni jsme na jedné lodi, jedné Arše.

Roky 2024 a 2025 byly pro odbor ekonomiky a provozu klíčovými obdobím stabilizace a zásadních provozních změn. Navzdory logisticky náročným výzvám, jako bylo dvoufázové stěhování do nového sídla a vyklizení rozsáhlých skladových prostor, se podařilo vytvořit spolehlivý a personálně zdatný tým. Odbor zajistil plynulý chod organizace a precizní správu rozpočtu. Díky efektivitě v oblasti správy majetku přinesl i významné finanční úspory.

Jedním z hlavních úkolů roku 2025 bylo úspěšné opuštění a vyklizení skladu o rozloze 1 500 m² na Nákladovém nádraží Žižkov. Náročná operace byla dokončena v plánovaném termínu. Výsledkem je trvalá úspora v rozpočtu ve výši 1 mil. Kč ročně, umožňující alokaci prostředků do činnosti Ústavu. Souběžně s tím (bez přerušení provozu) se během podzimu 2025 uskutečnilo stěhování oddělení 1938–1945 do Archy.

Během roku 2025 došlo k zásadnímu posílení a stabilizaci týmu, který je pevnou oporou pro celou organizaci. Oddělení ekonomiky disponuje kompletním a kompetentním vedením, které zajistilo všechny rozpočtové cíle roku 2025. Stejně tomu bude i v následujícím období.

Po nástupu nového vedení dochází k navyšování rozpočtu jak Ústavu, tak ABS, což je mimořádně důležité vzhledem k inflaci, která naše hospodářství citelně zasáhla. Posílení se netýká pouze nákladů na nové sídlo Ústavu, ale i ostatních běžných výdajů (vydávání publikací, pořádání konferencí, výstav, apod). Budu usilovat jako dosud, aby Ústav hospodařil se stabilním rozpočtem, efektivně a s využitím externích zdrojů, tak abychom naplňovali zákonné poslání.

Rozpočet kapitoly 355 v letech 2021–2025 (v Kč)						
	Celkový rozpočet kapitoly 355			Z toho ostatní běžné výdaje		
Rok	Celkem	Ústav	Archiv	Celkem	Ústav	Archiv
2021	182 870 322	96 072 657	86 797 665	29 778 120	19 286 993	10 491 127
2022	185 660 709	102 011 742	83 648 967	36 068 507	25 226 078	10 842 429
2023	193 808 789	102 505 340	91 303 449	35 006 258	20 857 908	14 148 350 ¹
2024	187 422 525	100 780 880	86 641 642	29 699 829	18 649 794	11 050 035
2025	221 963 868	121 458 475	100 505 393	45 151 125	33 734 102	11 417 023
2026	235 228 793	129 042 346	106 186 447	45 227 627	35 025 043	10 202 584

Oddělení informatiky a digitalizace

Oddělení informatiky a digitalizace působí od ledna 2025 v novém složení. Během daného roku uskutečnilo důležité změny, umožňující bezproblémový chod Ústavu a ABS. Zásadním byla příprava na systémové oddělení infrastruktur a implementace nových bezpečnostních standardů. Proběhla úspěšná optimalizace stávajícího softwarového vybavení (zejména v oblasti antivirové ochrany a zálohování), díky níž se výrazně snížily provozní a licenční náklady. Úspory umožnily nastavit udržitelný cyklus pravidelné obnovy ICT techniky pro zaměstnance, který bude pokračovat.

Významné investice směřovaly do posílení IT infrastruktury. Kapitálové výdaje zahrnují:

- šest nových virtualizačních serverů
- modernizaci sítě Access Point (zajištění vysokorychlostní Wi-Fi pokrytí v celé budově).

V závěru roku 2025 byl z nových serverů vytvořen a zprovozněn privátní cluster. Celková úložná kapacita obou organizací se rozrostla o téměř 700 TB (využití jak pro ukládání digitalizovaných dat, tak pro provoz nové systémové infrastruktury).

IT oddělení se zásadně podílelo na tvorbě webového portálu popravenizavalky.cz, a v současné době spolupracuje na přípravě nových vzdělávacích pomůcek. K zajištění kontinuálního a systematického zvyšování bezpečnosti provozu a snižování rizik kybernetických hrozeb, byl zřízen Výbor pro kybernetickou bezpečnost a jmenován manažer kybernetické bezpečnosti (evropská směrnice NIS2). Rozvoj oddělení IT, včetně kapitálových investic, bude pokračovat

¹ V daném roce ABS obdržel navýšení rozpočtu na energie a plyn na 6,8 mil. Kč (oproti běžným 3,8 mil. Kč). Důvod spočíval v tom, že v roce 2021/2022 stouply ceny energií a plynu (bankrot Bohemia Energy v říjnu 2021).

i nadále, včetně jeho zapojení do konkrétních projektů OVV a digitalizace, s ohledem na rychlý vývoj technologií.

Archiv bezpečnostních složek

Spolupráce Ústavu a ABS je na vynikající úrovni. Zaměstnanci ABS poskytují kvalitní a operativní součinnost svým kolegům v Ústavu při naplňování litery zákona č. 181/2007 Sb., tak při zpracování nové zákonné agendy. Zaměstnanci obou institucí se podílejí na společných projektech, vystupují na konferencích, seminářích či publikují v ústavních i archivních periodicích. Mezi jedinečné výstupy náleží Interaktivní mapa obětí roku 1968, on-line výstava Ideopolicie či interaktivní portál Dopis, zahrnující on-line výstavu dopisu Václava Havla Gustávu Husákovi. ABS bude potřebovat více prostoru v Newsletteru, Listu ÚSTR. To samé platí o medializaci jeho výstupů, včetně pořádání tiskových konferencí (poslední, v únoru 2025, měla mimořádných úspěch).

ABS je pro činnost Ústavu zcela nepostradatelným. Poskytuje mu takovou součinnost, kterou by mu nezajistil žádný jiný archiv v České republice.

Je proto naprosto klíčové, aby prostřednictvím technické novely zákona č. 181/2007 Sb., došlo ke zrušení § 17 (převodu ABS pod Národní archiv – dále jen NA). ABS má výjimku z archivního zákona, která umožňuje každému, nejen zaměstnancům Ústavu, studovat veškeré archiválie, které spravuje. Přesun ABS pod NA by znamenal návrat k legislativnímu stavu před rokem 2007. V praxi by to znamenalo značně omezený a komplikovaný přístup k mimořádně důležitým materiálům z období nacismu a komunismu. Výjimka z archivního zákona a nařízení GDPR znamená, že každý může studovat i nezpracované archivní dokumenty (tzv. přírůstky), včetně těch, v nichž figurují žijící osoby. ABS jako první archiv v ČR zahájil dálkové zpřístupňování archiválií veřejnosti na základě platné legislativy a autorizovaného přihlášení badatele.

Je nutné zdůraznit, že archiválie spravované ABS nikdy nepatřily Národnímu archivu, ale byly v držení Ministerstva vnitra, Ministerstva obrany a zpravodajských služeb.

ABS disponuje výkonným digitalizačním pracovištěm, které realizuje úřední a systematickou digitalizaci, a to na základě schválených plánů. Zdigitalizované archiválie se po kontrole

vkládají do online nástroje, e-Badatelny. Systém dnes veřejnosti poskytuje přístup k více než 11 milionům zdigitalizovaných dokumentů. E-badatelna je unikátním projektem, který se postupně rozšiřuje a využívá nejmodernější vyhledávací komponenty (např. OCR – Optical Character Recognition). Digitalizace ABS je na předním místě mezi archivy ČR. Během let 2015 až 2025 se jedná o 7 180 025 skenů, přičemž na procesu digitalizace se podílí 11,5 zaměstnance.

Bez ohledu na to, zda bude zrušen § 17, bude zapotřebí stanovit kvalifikovaný odhad zpracování archiválií v držení ABS.

Střednědobý koncept a vize digitalizace ABS

Digitalizace neznamena pouze skenování, ale především zpřístupňování dat pomocí e-Badatelny. ABS má jasný směr, systémový přístup a prioritizaci (převedení nejžádanějších fondů do digitální podoby). Digitalizace je plně v režimu on-line, a to v rámci interního nástroje SODA (systém oběhu digitalizovaných archiválií).

Mezi hlavní cíle digitalizace náleží:

- dostupnost a otevřenost
- zabezpečení a infrastruktura
- rozvoj e-Badatelny: rozšiřování obsahu
- implementace AI a OCR/HTR
- strojové čtení archiválií/textů (HTR): použití technologií pro automatický přepis konkrétního dokumentu
- inteligentní fulltext: nikoliv pouze vyhledávání jména, ale i souvislostí
- propojení s polským IPN či německým Stasi – Unterlagen – Archiv
- zůstat lídrem v on-line zpřístupňování archiválií.

Digitalizace umožňuje demokratizaci naší minulosti. Každý občan má otevřený přístup do e-Badatelny, v hlavním městě, stejně jako v nejmenší vesnici na druhém „konci“ republiky.

Závěr

Ústav se v roce 2022 nacházel v kritické situaci, ekonomické i ideové, bez společného sídla. Pod mým vedením skončil hospodářský rozvrat a éra ideologického revizionismu. Restartovali jsme mezinárodní i domácí spolupráci. Instituci jsem převzal se stomilionovými pokutami za porušení rozpočtové kázně, které způsobilo předchozí vedení. Po mnoha letech, díky mimořádnému úsilí, máme konečně důstojné sídlo. Každý může srovnat Ústav v květnu 2022 a dnes. Žižkovské torzo versus palác Archa.

Nové vedení Ústav stabilizovalo, zajistilo mu novou budovu, odpovídající rozpočet a navrátilo mu jeho zákonné poslání. Rok 2025 prokázal, že výsledky za rok 2024 nebyly nahodilým výkyvem, ale že se jedná o setrvalý a kvalitativní vzestup publikací, konferencí a přednášek. Nastal konec bagatelizace a relativizace komunistického režimu. Revizionismus není věda, ale ideologie. Naším cílem není politika, ale fakta, která nesmí být ohýbána podle momentálních politických potřeb. I nadále budeme pokračovat ve stanovených prioritách a aktivně vstupovat do veřejného prostoru v rámci odborných a společenských diskuzí, stejně jako sami otevírat témata vycházející z unikátní pramenné základny ABS.

Mým cílem je, aby Ústav zůstal personálně stabilizovaná a prestižní instituce, která zásadně přispívá k vyrovnání se s minulostí, k uchování historické paměti a vzdělávání veřejnosti. Rozvoj a budoucnost jsou v přímém spojení s konkrétními výsledky. Mezi priority budou náležitě nikoliv dílčí výstupy, ale komplexní a ucelené zpracování klíčových fenoménů z období nacismu a komunismu.

Pro případ, že budu Radou vybrán na pracovní místo ředitele, souhlasím s uveřejněním své koncepce na webových stránkách Ústavu.

Ladislav Kudrna, 15. ledna 2026